

Agnieszka Kawalec¹

Sprawozdanie z konferencji naukowej „Mobilność w Galicji 1772–1914”, Iwonicz, 15–16 października 2019 r.

„Mobilność w Galicji 1772–1918” to kolejna już konferencja organizowana przez Instytut Historii Uniwersytetu Rzeszowskiego we współpracy z członkami Międzynarodowego Zespołu Badawczego „Galicja 1772–1918” w ramach projektu zapoczątkowanego w 2009 r. W trakcie otwarcia konferencji organizatorzy dokonali podsumowania dekady działalności zespołu badawczego.

Pozostając w zgodzie z tematyką sesji, organizatorzy zaprosili uczestników konferencji do jednej z popularnych miejscowości zdrojowych w dawnej Galicji, trzeciej co do wielkości po Krynicy i Zakopanem. Konferencja odbyła się w pałacu zimowym wzniesionym w 1883 r. przez Michała i Helenę Załuskich w Iwoniczu. To właśnie rodzina Załuskich – Karol, a następnie jego syn Michał – przyczyniła się do odrodzenia i rozkwitu w XIX w. uzdrowiska Iwonicz Zdrój, do którego na początku XX w. przyjeżdżało corocznie ok. 5000 kuracjuszy. Obecnie pałac ten, wraz z parkiem krajobrazowym oraz licznymi budynkami, jest własnością Uniwersytetu Rzeszowskiego i stanowi Międzynarodowe Centrum Edukacji Ekologicznej.

To urokliwe i klimatyczne miejsce oraz piękna pogoda doskonale wpisały się w problematykę konferencji, która osnuta była wokół kilku głównych zagadnień.

W części pierwszej tematy wystąpień koncentrowały się na infrastrukturze drogowej, kolejowej oraz transporcie miejskim. Prelegenci

¹ Dr Agnieszka Kawalec, Instytut Historii Uniwersytetu Rzeszowskiego, al. T. Rejtana 16C, 35-959 Rzeszów, e-mail: kawalecagnieszka@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3144-3184.

prezentowali różnorodne środki lokomocji zmieniające się na przestrzeni „długiego wieku”, a także mechanizmy nadzoru organów władzy nad tą sferą życia. Dr Anna Piesiak (UAM) przedstawiła sylwetkę i działalność austriackiego ministra kolei Stanisława Głębińskiego i na jego przykładzie scharakteryzowała politykę władz wobec rozwoju kolei w c.k. monarchii, ze szczególnym uwzględnieniem prowincji galicyjskiej. Z tematem tym korespondowało wystąpienie dr hab. prof. UR Grażyny Stojak, która z perspektywy architekta i konserwatora zabytków scharakteryzowała rozwój i przekształcenia, na przestrzeni kolejnych dziesięcioleci, galicyjskich dworców kolejowych z uwzględnieniem ich przeznaczenia i roli społecznej. Dr Michał Organ (UR) przedstawił rozwój turystyki w Bieszczadach Zachodnich w XIX w. Niezwykle interesujące wystąpienie było udziałem dr. inż. Roberta Gawła (z Muzeum Historycznego Miasta Krakowa), który zajął się automobilizmem w Galicji, charakteryzując to zagadnienie bardzo szeroko: „jako zjawisko społeczne, automobilistów jako swoistą subkulturę tamtych galicyjskich lat... czyli kto, gdzie, czym i jak podróżował automobilami po Galicji... i nie tylko”. Wokół tej tematyki oscylował również referat profesorów Uniwersytetu Lwowskiego: Oleksyja Suchyja i Stepana Kacharaby poświęcony komunikacji miejskiej Lwowa, w czasie Wystawy Krajowej na przełomie XIX i XX w.

Problemy życia codziennego z perspektywy gromady chłopskiej w kontekście mobilności oraz stosunku do władz zaprezentował dr Joachim Popek (UW) w interesującym wystąpieniu *Spory o służebności przejazdu, przechodu, budowy i naprawy dróg i mostów w relacjach miast i wsi ze zwierzchnością dworską na terenie Galicji w XIX wieku*.

Stosunkowo najwięcej wystąpień poświęcono szeroko rozumianej mobilności Galicjan, zróżnicowanej ze względu na cel podróży. Mgr Beata Wasser (Europa–Universität Viadrina Frankfurt (Oder)) skupiła uwagę na kolonistach niemieckich z terenów Galicji, stawiając pytanie „Skąd przybyli i dokąd odeszli koloniści niemieccy?”. Mobilność handlową włościan z Galicji w I poł. XIX w. omówiła dr hab. Uliana Mowna (Narodowa Akademia Nauk Ukrainy). Kilka wystąpień poświęcono podróżom służbowym: dr hab. Tomasz Kargol (UJ) omówił problem na przykładzie podróży administratorów dóbr Sanguszków na przełomie XVIII i XIX w., dr Arkadiusz S. Więch (UJ) scharakteryzował specyfikę podróży badawczych archiwistów na przełomie XIX i XX w., głównie ich aspekt finansowy; dość mobilni byli również uczeni galicyjscy, zwłaszcza historycy, którzy często podróżowali do bibliotek oraz archiwów polskich i zagranicznych w poszukiwaniu materiałów źródłowych do swych prac naukowych, a także w celach edukacyjnych, by

kontynuować studia na uniwersytetach zagranicznych. Regularnie wyjeżdżali też do wód, dla poprawy stanu zdrowia lub w celach rekreacyjnych (jak choćby August Bielowski, bohater wystąpienia dr Agnieszki Kawalec, czy uczniowie Ksawerego Liskego, z referatu dr hab. prof. UR Marioli Hoszowskiej). Specyficznym rodzajem podróży służbowych były także podróże artystów. Dr Kinga Fink (UR) przedstawiała wędrówki muzyka Stanisława Bursy po Galicji; dr hab. Klaudiusz Świącicki (UAM) scharakteryzował podróże artystów do Zakopanego. Jeszcze inny wymiar podróży służbowych zaprezentował dr Adam Świątek (UJ) w referacie *Udział dziennikarzy polskich i ruskich z Galicji w Zjazdach Dziennikarzy Słowiańskich w latach 1898–1908*. Do tej kategorii włączyć można także podróże wymuszone działaniami wojennymi, szczególnie w przypadku żołnierzy odbywających służbę wojskową. Taki przypadek omówił dr hab. prof. UAM Damian Szymczak w wystąpieniu *Wojna i mobilność. Galicjanie w Królestwie Polskim w czasie I wojny światowej*.

Osobną kategorię stanowiły podróże kulturowe i krajoznawcze, jakie odbywali bohaterowie wystąpienia dr. Mariusza Menza (UAM), krakowscy stańcy: Stanisław Koźmian i Stanisław hr. Tarnowski. W ten rodzaj podróżowania wpisała się również młodzież szkół średnich i wyższych, o których mówiła dr Natalia Misak ze Lwowa (NAN Ukrainy). Dość powszechne w XIX w. były podróże do zakładów zdrojowych, na wieś lub w góry, do uzdrowisk klimatycznych, w celach zdrowotnych i rekreacyjnych – oprócz już wymienionych kilku przykładów, na tym rodzaju podróżowania skupiły się: dr hab. prof. UR Beata Lorens, prezentując podróże rodziny Skrzyńskich, oraz mgr Aleksandra Szala (UR), która poświęciła swe wystąpienie Jadwidze z Zamoyskich Sapieżynie. Natomiast mgr Marianna Mowna (Biblioteka im. Stefanyka we Lwowie) zaprezentowała jedno z popularniejszych uzdrowisk galicyjskich w Truskawcu na podstawie przewodników turystycznych i uzdrowiskowych z lat 1875–1914.

W Galicji powszechne były także podróże do miejsc świętych. Tematykę pielgrzymek podjęła dr Elżbieta Biesiadecka (UR). Z kolei dr hab. prof. UR Jerzy Kuzicki skupił się na emigrantach – uczestnikach powstania listopadowego w Galicji.

Swoistym ukłonem w stronę organizatorów konferencji oraz miejsca obrad była propozycja dr hab. prof. UAM Violetty Julkowskiej oraz mgr Małgorzaty Gumper (UAM). Obie referentki scharakteryzowały podróże edukacyjne dziewcząt w Galicji w XIX i XX w. na przykładzie rodzin Załuskich i Ostaszewskich.

Specyficznym rodzajem mobilności jest także włóczęgostwo. Zagadnienie to stało się podstawą badań dr. hab. prof. UE Krzysztofa

Brońskiego, który skupił się na polityce władz w zakresie przeciwdziałania włączęństwu w Galicji w okresie autonomii. Niejako w opozycji do wykluczanych ze społeczeństwa stał referat dr hab. prof. UR Sabiny Rejman, która przeprowadziła charakterystykę demograficzno-społeczną osób, które otrzymały prawo przynależności do gminy na początku XX w. (na przykładzie Lwowa i Krakowa).

Jak widać, zaproponowana przez organizatorów tematyka konferencji spotkała się z dużym zainteresowaniem i sporą inwencją badaczy, o czym świadczyła również gorąca dyskusja w trakcie obrad.

Na zakończenie uczestnicy konferencji zwiedzili atrakcje znajdujące się w Iwoniczu, w tym m.in. szesnastowieczny zbór ariański oraz spichlerz, a także piękny piętnastowieczny kościół drewniany, doskonale utrzymany, jeden z największy tego typu w Polsce. Przewodnikiem po kościele i jego historii był proboszcz parafii pod wezwaniem Wszystkich Świętych, ks. Kazimierz Giera, za co w imieniu organizatorów i wszystkich obecnych gości składam Mu serdeczne podziękowania.